

Asia: VN/1455/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle Suomen ja Yhdysvaltojen välisen perhe- ja puolisosopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Ulkoministeriö on pyytänyt lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle virallisten työntekijöiden huollettavien ansiotyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Yhdysvaltojen hallituksen kanssa tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi ja ulkomaalaislain 81 a ja 81 b § muuttamisesta. Sopimuksen on tarkoitus mahdollistaa vastavuoroisesti osapuolten virallisiin tehtäviin toistensa alueella määrättyjen virallisten työntekijöiden huollettavien työskentely ilman diplomaattistatuksesta, immunitetista ja oleskeluun liittyvistä erioikeuksista ja vapauksista luopumista.

Yleisiä huomioita

Nyt lausuttavana olevalla uudella sopimuksella laajennetaan aiemman Suomen ja Yhdysvaltojen välisen perhe- ja puolisosopimuksen henkilöllistä soveltamisalaa (Sops 13/1996), koska aiempi sopimus ei kata Puolustushallinnon henkilöstön perheenjäsenten työskentelyä. Suomen Nato-jäsenyyden myötä suomalaisen sotilashenkilöstön määrä Yhdysvalloissa tulee kasvamaan ja myös henkilöstön puolisojen työskentelymahdollisuuksia Yhdysvalloissa on tarvetta parantaa. Vastaavasti sopimuksella mahdollistetaan työskentely Suomessa Yhdysvaltojen vastaavassa asemassa oleville perheenjäsenille.

Uuden perhe- ja puolisosopimuksen tavoitteena on vaikuttaa myönteisesti sopimuksessa tarkoitettujen henkilöryhmien perheenjäsenten työllistymiseen. Eläketurvakeskus pitää sopimuksen tavoitteita kannatettavina.

Perhe- ja puolisosopimuksella ei muuteta kyseisiin henkilöryhmiin sovellettavaa sosiaaliturvalainsäädäntöä eikä työeläkevakuuttamisvelvollisuutta aikaisemmasta

Suomen ja Yhdysvaltojen välillä liikkuviin henkilöihin sovellettava sosiaaliturvalainsäädäntö määritellään Suomen ja Yhdysvaltojen välisen sosiaaliturvasopimuksen määräysten mukaan. Kyseistä sosiaaliturvasopimusta sovelletaan myös perhe- ja puolisosopimuksen mukaisiin henkilöihin.

Sosiaaliturvasopimuksen lähtökohta on, että sopimusmaassa tehtyyn työhön sovelletaan työskentelymaan sosiaaliturvalainsäädäntöä. Sopimuksessa on kuitenkin eräitä poikkeuksia työskentelymaan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisen periaatteesta. Poikkeukset koskevat esimerkiksi lähetettyjä työntekijöitä. Jos jokin poikkeuksista soveltuu henkilöön, sopimusmaan sosiaaliturvaviranomainen myöntää hakemuksesta henkilölle todistuksen sovellettavasta sosiaaliturvalainsäädännöstä. Tällä todistuksella henkilö vapautuu sopimuksen mukaisista sosiaalivakuutusmaksuista työskentelymaassaan. Valtion palvelukseen toiseen sopimusmaahan lähetettyihin virkamiehiin sovelletaan lähettävän valtion lainsäädäntöä. Näissä tilanteissa ei kuitenkaan myönnetä erillistä todistusta sovellettavasta sosiaaliturvalainsäädännöstä.

Suomessa Eläketurvakeskus on toimivaltainen laitos ratkaisemaan, voidaanko henkilöön soveltaa Suomen sosiaaliturvalainsäädäntöä Yhdysvalloissa työskenneltäessä ja Eläketurvakeskus antaa tästä sosiaaliturvasopimuksen mukaisen todistuksen. Perhe- ja puolisosopimusta koskevan hallituksen esitysluonnoksen artiklaa 4 koskevista perusteluista on todettu, että Eläketurvakeskuksen soveltamiskäytännön mukaan todistus on mahdollista myöntää Yhdysvalloissa tehtävää etättyötä varten. Tältä osin on tarkennettava, että Suomen sosiaaliturvalainsäädännön soveltaminen ja todistuksen myöntäminen etättyötilanteissa edellyttää sitä, että muut Suomesta lähettämisen edellytykset täyttyvät sosiaaliturvasopimuksen perusteella.

Yhdysvaltojen osalta toimivaltainen laitos, joka ratkaisee, voidaanko henkilöön soveltaa Yhdysvaltojen lainsäädäntöä Suomessa työskenneltäessä, on Social Security Administration. Myös näissä tilanteissa henkilölle myönnetään Yhdysvalloista sosiaaliturvasopimuksen mukainen todistus, jonka perusteella henkilö vapautuu Suomen sosiaalivakuutusmaksuista. Kun työtä tekevään puolisoon tai perheenjäseneseen sovelletaan Suomen sosiaaliturvalainsäädäntöä, tulee henkilö työeläkevakuuttaa Suomessa työeläkelakien mukaisesti. Perhe- ja puolisosopimuksen artiklan 4 kohdassa 2 on todettu velvollisuus maksaa vastaanottajavaltiossa sosiaaliturvamaksuja siellä tekemästään ansiotyöstä saadusta palkasta kansainvälisten sopimusten ja vastaanottajavaltion kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

Vaikutukset Eläketurvakeskuksen toimintaan

Perhe- ja puolisosopimuksen myötä osa sopimuksen piiriin kuuluvista suomalaisista henkilöstä tulee työskentelemään Yhdysvalloissa tilapäisesti suomalaisen työnantajan palveluksessa tai jatkaa siellä Suomessa aloittamaansa yrittäjätoimintaa. Tämä tarkoittaa sitä, että jatkossa Eläketurvakeskukselle voi tulla hieman aikaisempaa enemmän todistushakemuksia Suomen sosiaaliturvaan kuulumiseksi. Myös Yhdysvalloista Suomeen lähetettävien henkilöiden osalta saadut todistukset rekisteröidään Eläketurvakeskuksessa. Määrien ei kuitenkaan arvioida olevan suuria, koska perhe- ja puolisosopimus koskee rajattua henkilökuntaa.

Puolisoiden ja perheenjäsenten työllistyminen Yhdysvalloissa voi lisätä tarvetta saada neuvontaa sosiaaliturvaan liittyvissä kysymyksissä. Sosiaaliturva-sopimuksen määräyksistä johtuen työskentelevään puolisoon tai perheenjäseneseen ei voida soveltaa samanaikaisesti sekä Suomen että Yhdysvaltojen sosiaaliturvalainsäädäntöä sopimuksen kattamien sosiaaliturvan alojen osalta. Neuvonnassa keskeinen rooli on Eläketurvakeskuksella ja Kelalla, mutta myös diplomaatteja ja NATO-henkilökuntaa palkkaavilla tahoilla, jotka neuvovat puolisoita ja perheenjäseniä ulkomaille lähdössä. Työn aloittaminen Yhdysvalloissa lähtökohtaisesti tarkoittaa, että oikeus Suomen sosiaaliturvaan päättyy, jos lähettämisen edellytykset eivät täyty. Tämä on syytä ottaa huomioon viestittäessä uuden perhe- ja puolisosopimuksen antamista työllistymismahdollisuuksista, jotta henkilöt voivat arvioida työn ja sosiaaliturvansa kokonaisuuden ennen työskentelyn aloittamista.

Levander Minna
Eläketurvakeskus - Hyväksytty Eläketurvakeskuksen johtoryhmässä
18.9.2025 Mari Kuuvalo, Karoliina Kiuru